

СРБИЈА

на свом путу ка одрживом друштву

Октобар 2010.

ОДРЖИВИ РАЗВОЈ – СТРАТЕШКО ОПРЕДЕЉЕЊЕ СРБИЈЕ У XXI ВЕКУ

Одрживост и одрживи развој – европски приоритети

Обавеза данашње генерације да остави потомству бар онолико шанси за развој колико их она има проистиче из фундаменталног принципа моралне правде, а то је да сви људи имају подједнака права на најшире основне слободе које не угрожавају слободу других. Садашња генерација има право на ресурсе и здраву животну средину, али не сме угрозити исто такво право наредним генерацијама.

Одрживост без квалитета живота нема много смисла, као што ни квалитет живота без одрживости нема много перспективе. Сва три елемента су необично важна за развој. Због тога су још пре три деценије Светска унија за очување (*World Conservation Union – IUCN*) и Програм за развој УН дефинисали одрживи развој као „унапређење квалитета живота људи уз истовремено живљење унутар капацитета система који тај живот подржавају“.

Одрживи развој је континуални економски развој, али уз значајно редукован утицај на животну средину, уз пуно узимање у обзир животне средине на системски начин, као и социјалне политике, у процесу формирања мишљења и доношења одлука. Он подразумева уравнотежење потреба ове генерације, са будућим потребама наше деце, наших унука и праунука и њихове деце, као и уравнотежење потреба на локалном и регионалном нивоу, са потребама континента и планете.

Основне поставке концепта одрживог развоја по први пут се појављују у светској научној, стручној и политичкој јавности на Стокхолмској конференцији 1972. године. Међутим, требало је да прође пуних петнаест година до усвајања прве званичне и до данас најчешће коришћене

дефиниције одрживог развоја: у извештају Комисије УН о животnoj средини и развоју (такозване Брунтланд комисије) „Наша заједничка будућност“ из 1987. године одрживи развој се дефинише као „... развој којим се иде у сусрет потребама садашњости тако да се не угрожава могућност будућих генерација да задовоље своје сопствене потребе“. На светском самиту 1992. године владе земаља света су начиниле искорак постављајући кроз Агенду 21 основне принципе одрживог развоја. Значајан замајац активностима на планирању одрживог развоја почиње 2000. године, у оквиру припрема за Самит о одрживом развоју у Јоханесбургу. На састанку УН у Њујорку 2000. године (конференција која је резултирала усвајањем Миленијумских циљева развоја), реafirмисани су темељи за мирнији, просперитетнији и праведнији свет, али и подршка принципима одрживог развоја, укључујући оне наведене у Агенди 21. Један од основних закључака, који ће даље руководити свим активностима везаним за заштиту животне средине и развој, био је да су неопходни много ефикаснији институционални аранжмани и механизми за имплементацију, тако да је одлучено да се ојача Комисија за одрживи развој УН, као и да се додатно потенцира улога Националних стратегија одрживог развоја као механизма за остваривање глобалне политике на националном нивоу.

Маја 2005. године Европска комисија у својој „Декларацији о водећим принципима одрживог развоја“ (*Declaration on Guiding Principles for Sustainable Development*) определила се за четири основна циља политике одрживог развоја, имајући у виду вредности Европског друштвеног модела, промовисаног Лисабонском стратегијом и Стратегијом одрживог развоја ЕУ: **заштиту животне средине, друштвену једнакост и кохезију, економски просперитет и испуњавање међународне одговорности**. Јуна 2010. године Савет Европе усвојио је нову стратегију радних места и паметног, одрживог и инклузивног раста под називом „Европа 2020“, која представља кохерентни оквир за даље активности земаља чланица и саме Европске Уније за структуралне реформе у условима економске кризе и реafirмише принципе одрживог развоја. Овом стратегијом Европска Унија у центар својих политика до 2020. године поставља достизање пет основних циљева:

- Достизање процента од 75 % запослених међу одраслом популацијом;

- Достизање издвајања за развој и истраживање на нивоу од 3 % БДП-а;

- Достизање циљева зацртаних европском енергетском стратегијом „20-20-20“: смањење емисија гасова стаклене баште за 20% у односу на нивое из 1990. године, повећање учешћа обновљиве енергије за 20% и смањење потрошње енергије кроз унапређење енергетске ефикасности за 20%;

- Смањење броја ученика који напуштају школу на испод 10% и повећање броја високообразованих у популацији 30 до 34 године на 40 %;

- Смањење броја становника који су изложени ризику од сиромаштва за 20 милиона.

Имајући у виду чињеницу да је одрживи развој препознат као кључни развојни концепт Европске Уније, Повеља ЕУ захтева од свих држава чланица, а самим тим и држава кандидата, да интегришу одрживи развој у све секторске политике, тако да се интегрално достигну економски и друштвени циљеви, као и циљеви везани за заштиту животне средине.

Национална стратегија одрживог развоја Републике Србије

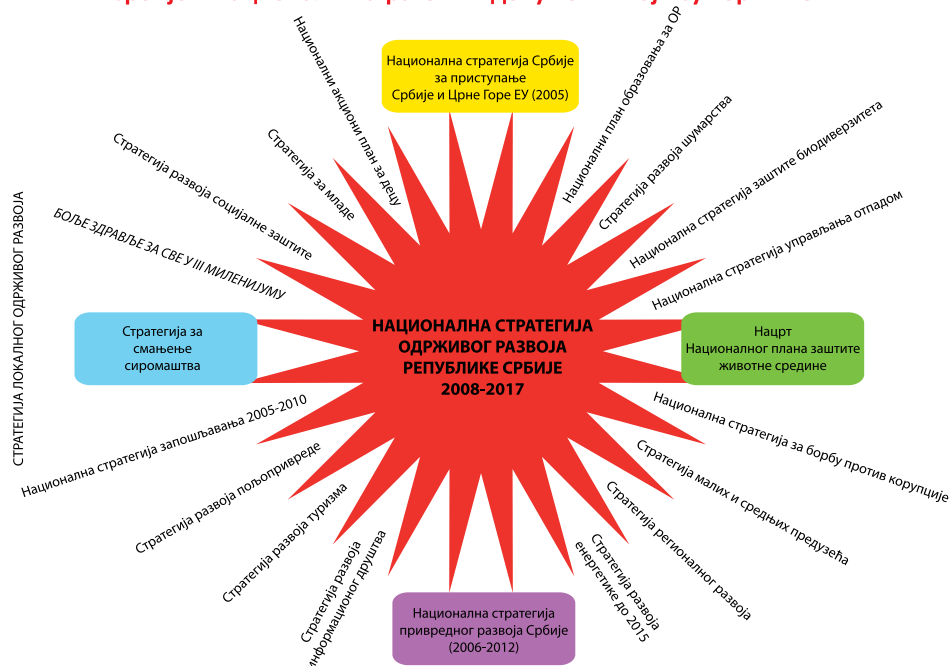
Влада Републике Србије усвојила је Националну стратегију одрживог развоја Републике Србије за период од 2008. до 2017. маја 2008. године. Национална стратегија одрживог развоја дефинише одрживи развој као циљно оријентисан, дугорочан, непрекидан, свеобухватан и синергетски процес који утиче на све аспекте живота (економски, социјални, еколошки и институционални) на свим нивоима.

Стратегија је развијена кроз широки консултативни процес у периоду од 2005. до 2008. године као резултат обавезе коју је Савезна Република Југославија прихватила на Светском самиту о одрживом развоју у Јоханесбургу 2002. године, али и као један од неопходних корака који Република Србија мора да пређе у процесу придруживања ЕУ. Решења у Стратегији у складу су са европским интеграцијама: Стратегијом одрживог развоја ЕУ (усвојена 2001. године и обновљена 2006. године) и Лисабонском стратегијом (усвојио Савет Европе марта 2000). Стратегија је усклађена с Миленијумским циљевима развоја

(УН) и Националним миленијумским циљевима развоја у Републици Србији, које је Влада Републике Србије усвојила 2006. године. Међутим, Стратегија није само документ вођен захтевима придруживања, она даје и одговоре на питање како живот у Србији учинити квалитетнијим, садржајнијим и богатијим, вреднијим живљења. Она није намењена Европи, она је пре свега намењена Србији, са жељом да се живот свих грађана учини квалитетнијим.

Процес израде Националне стратегије одрживог развоја Републике Србије и национални стратешки документи који су коришћени

Циљ Националне стратегије одрживог развоја је да доведе до равнотеже три кључна фактора, односно три стуба одрживог развоја: одрживог економског раста и привредног и технолошког развоја, одрживог развоја друштва на бази социјалне равнотеже, и заштите животне средине уз рационално располагање природним ресурсима, спајајући их у једну целину подржану одговарајућим институционалним

оквиром. Као националне приоритете Национална стратегија одрживог развоја Републике Србије дефинише:

- Чланство у Европској Унији;
- Развој конкурентне тржишне привреде и уравнотежен економски раст;
- Развој и образовање људи, повећање запошљавања и социјалну укљученост;
- Развој инфраструктуре и равномеран регионални развој;
- Заштиту и унапређење животне средине и рационално коришћење природних ресурса.

Стратегија има више посебних циљева, који додирују бројне економске секторе и разне сфере друштвеног живота. Почев од повећања енергетске ефикасности, ширег коришћења обновљивих видова енергије, смањења употребе сировина и дематеријализације привреде, увођења «чистије» производње и одрживе потрошње, бољег искоришћења простора, преко смањења броја социјално искључених особа, подношљивије расподеле терета транзиције, увођења флексибилнијег система образовања, до афирмисања здравог и економичног животног стила, очувања природних и културних вредности, те заштите од последица могућих глобалних еколошких ризика, све то представља посебне циљеве овог документа.

Стратегијом су предвиђена значајна улагања у функционисање система заштите животне средине и очувања природних ресурса у Србији. Чињеница је да највећи дао активности на унапређењу животне средине има шире ефекте, јер је реч о инвестицијама у енергетику, саобраћај, пољопривреду, комуналну инфраструктуру, јавно здравље, итд. Отуда предвиђене трошкове за унапређење стања животне средине треба посматрати као инвестиције у развој, са вишеструко позитивним екстерним ефектима, у смислу примене нових технологија, повећања запослености и квалитета радне снаге, те решавања социјалних проблема.

Акциони план за спровођење Националне стратегије одрживог развоја усвојила је Влада марта 2009. године. Акционим планом утврђене су специфичне мере и активности за спровођење Националне стратегије, надлежне институције и партнери у спровођењу, рокови, укупни трошкови и извори финансирања.

Спровођење Националне стратегије одрживог развоја

Сагласно Акционом плану, координацију спровођења Националне стратегије врши Кабинет потпредседника Владе Републике Србије за европске интеграције. Стратегијом је утврђено оснивање Канцеларије за одрживи развој, али је због настале економске и финансијске кризе овај процес успорен. У међувремену, разматрана је могућност да координацију спровођења АП и Стратегије, као трајно институционално решење, преузме Генерални секретаријат Владе након своје реорганизације. У оквиру Кабинета потпредседника Владе од јула 2007. године Група за одрживи развој обавља послове координације рада државних институција у области одрживог развоја.

ПОКАЗАТЕЉИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА СРБИЈЕ У 2009. ГОДИНИ

На путу ка одрживости неопходно је периодично проверавати стање у коме се налазимо. Да ли идемо у добром правцу? У којим областима бележимо успех, а у којима треба другачије да радимо? Какви нови изазови нас очекују? Да би се одговорило на ова питања, неопходно је имати одговарајући систем праћења остваривања Националне стратегије одрживог развоја.

Стратегијом је предвиђено годишње извештавање о томе како напредује њено спровођење. Оквиром за праћење напретка у спровођењу Националне стратегије одрживог развоја и Акционог плана предвиђено је да Извештај о напретку у спровођењу Националне стратегије одрживог развоја и Извештај о напретку у примени Акционог плана за спровођење Националне стратегије одрживог развоја припрема Група за одрживи развој на основу појединачних Извештаја о спровођењу Акционог плана, које припремају надлежне институције дефинисане Акционим планом за спровођење мера и активности.

Први Извештај о напретку у спровођењу Националне стратегије одрживог развоја усвојила је Влада Закључком 24. јуна 2010. године. За праћење остварених мера Стратегијом су утврђени исходни индикатори у складу са међународно утврђеним индикаторима одрживог развоја. На основу њихових вредности може се пратити напредак у спровођењу Стратегије. Одабрани индикатори су усаглашени с новом листом индикатора одрживог развоја УН, која обухвата и индикаторе спровођења Миленијумских циљева развоја. Вредности исходних индикатора наведене у првом усвојеном извештају и приказане у прилогу представљају почетне вредности и у односу на њих ће се у наредним годинама процењивати напредак у спровођењу Стратегије.

Како усвојеним Акционим планом нису утврђени процесни индикатори за праћење његовог спровођења, то је у договору с надлежним институцијама и партнерима у спровођењу урађено

у првом кварталу 2010. године и у измењеном и допуњеном тексту Акционог плана за 2010. годину.

Влада Републике Србије усвојила је 24. јуна 2010. године Извештај о напретку у примени Акционог плана за спровођење Националне стратегије одрживог развоја Републике Србије за 2009. годину. Од укупно планираних 512 мера/активности у 2008. и 2009. години реализовано је око 52%. Највећи број реализованих активности односи се на област економије засноване на знању (75,3 %). У области друштвеног развоја реализовано је 52,7% предвиђених активности, док је у области заштите животне средине проценат реализованих активности у 2008. и 2009. години 42,5 % у односу на предвиђено.

Суштински (core) индикатори

Суштински (core) индикатори представљају мању групу веома репрезентативних показатеља, који нису међусобно повезани, тј. испољавају минималан степен међукокорелације. Њихова основна улога је да дају општу слику о томе да ли се систем приближава циљевима одрживог развоја, тако што се прати њихова динамика, тј. стање или ниво у правилним временским интервалима. Основни задатак суштинских индикатора је да на што јаснији и концизнији начин дају слику о остваривању политика одрживог развоја и присутним трендовима у години за коју се врши процена или у вишегодишњем временском периоду.

Оквиром за праћење напретка у спровођењу Националне стратегије одрживог развоја Републике Србије и Акционог плана (2009–2017), усвојеним децембра 2009. године, Влада се определила за праћење суштинских индикатора чије су вредности наведене у даљем тексту. При одабиру индикатора пошло се од дефиниције по којој је одрживи развој „развој којим се иде у сусрет потребама садашњости тако да се не угрожава могућност будућих генерација да задовоље сопствене потребе“ [World Commission on Environment and Development, 1987]. Сагласно овој дефиницији, процена одрживости треба да пружи одговоре на суштинска питања:

Задовољење потреба – Колико добро живимо?

- Број незапослених
- Учешће сектора услуга у БДП-а
- Кретање индекса потрошачких цена

- Број случајева насиља над женама и децом
- Број регистрованих случајева малолетничке делинквенције

Правичност – На који начин се расподељују ресурси?

- Проценат популације испод линије сиромаштва
- Учешће пензија у укупним примањима становништва
- Учешће годишњих расхода за образовање у БДП-а
- Трошкови за здравствену заштиту на годишњем нивоу
- Учешће женске популације у укупном броју студената
- Очување ресурса – Шта ћемо оставити будућим генерацијама
- Број новоотворених „зелених радних места“
- Учешће производње високе технологије у укупном БДП-у
- Јавни издаци на годишњем нивоу за истраживање и развој као проценат БДП-а
- Број еколошких удеса и штете у њима
- Проценат рециклаже укупне количине отпада
- Проценат површине заштићених природних добара

Ефикасност – Колико ефикасно користимо природне ресурсе?

- Проценат буџетских средстава утрошених за заштиту животне средине
- Енергетска интензивност
- Укупне годишње емисије гасова са ефектом стаклене баште
- Број усвојених стратегија локалног одрживог развоја

Суштински индикатори одрживог развоја у Србији прате се на годишњем нивоу и имају за циљ да укажу на трендове у појединим областима у години за коју се врши праћење. Трендови су у овом извештају приказани графичким симболима и одговарајућом бојом:

Позитиван тренд (ка вишем нивоу одрживости)

Негативан тренд (ка нижем нивоу одрживости)

Стагнација (непромењени ниво одрживости)

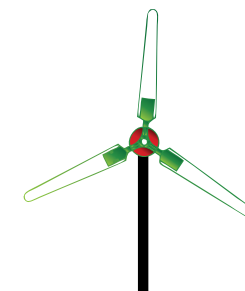
Недоступни подаци

За поједине суштинске индикаторе у овом извештају није могуће проценити тренд, због недостатка релевантних статистичких података у званичној статистици, или других разлога. Уместо индикатора за које нема података из 2008. и 2009. године, дају се подаци из ранијих година. За одређене индикаторе подаци ће бити доступни када се усвоје релевантни државни документи, док за неке индикаторе тек треба установити изворе података и оспособити надлежне установе за њихово систематско праћење у наредним годинама.

1	Број незапослених	2008	2009	
		755.935	746.605	

ДЕФИНИЦИЈА ИНДИКАТОРА:	Укупан број незапослених лица у земљи. Најчешће се тај податак самерава са: бројем активног становништва или са укупним бројем становника једне земље.
ИЗВОР ПОДАТАКА:	Месечни статистички билтен, бр. 94, јуни 2010. „Незапосленост и запошљавање у РС“, Републички завод за статистику на бази података НСЗ
ГОДИНА:	2009.
ПОЖЕЉНА ПРОМЕНА СТАЊА:	Опадање
ОПИС ИНДИКАТОРА:	Број незапослених лица у једној националној економији одражава степен неискоришћености једног од основних фактора производње, радне снаге. У модерном свету се хумани капитал и знања које радно способни становници једне земље поседују посматрају као кључни развојни ресурс данашњице. На жалост, у Србији је веома значајан део радно способног становништва незапослен, а посебно забрињава релативно висока незапосленост младих и висококвалификованих особа (око 10% укупно незапослених има више или високо образовање). Током протеклих 10 година стопа незапослених лица старих 15 и више година кретала се најпре (од 2001. до 2006. године) узлазним трендом са 12,23 на 20,9 %. Након тога следи период опадања незапослености (на ниво од 13,3% средином 2008.), али је глобална криза условила поновни раст броја незапослених лица. Карактеристично је да је 2008. готово половина евидентираних лица код Националне службе запошљавања први пут тражила посао (360.030 лица, од чега су 212.525 жене наспрам укупно незапослених 755.935), док је тај удео значајно смањен већ следеће 2009. године (280.858 укупно, од чега 168.619 жена, наспрам 746.605 незапослених лица). Према степену образованости, приметно је далеко више учешће мање квалификованих лица у укупном броју незапослених: готово 35% незапослених лица чине особе са основним образовањем(или незавршеном основном школом), а укупна незапосленост особа са основним и средњим образовањем чини чак нешто преко 90% свих незапослених лица.

2	Број новоотворених зелених радних места	2008 недоступно	2009 недоступно	?
---	--	--------------------	--------------------	---

ДЕФИНИЦИЈА ИНДИКАТОРА:	Укупан број новоотворених „зелених радних места“, односно радних места у пољопривреди, индустрији, истраживању и развоју, административним и услужним делатностима које значајно доприносе очувању или побољшању квалитета животне средине (помажу очувању екосистема и биодиверзитета, смањују употребу енергије, материјала и потрошњу воде, помажу декарбонизацији привреде, као и свођењу на минимум, или потпуном елиминисању свих врста отпада и загађења).
ИЗВОР ПОДАТАКА:	Републички завод за статистику на бази података НСЗ
ГОДИНА:	2009
ПОЖЕЉНА ПРОМЕНА СТАЊА:	Пораст
ОПИС ИНДИКАТОРА:	Подаци о укупном броју ангажованих на зеленим радним местима још увек нису званично доступни. Републички завод за статистику на бази података Министарства животне средине и просторног планирања и НСЗ једино располаже подацима о броју запослених на пословима рециклаже. Број запослених на пословима рециклаже 2008. је износио 4257, а 2009. године 3949.

3	Учешће сектора услуга у структури БДП	2008 54,5%	2009 55,4%	
---	--	---------------	---------------	--

ДЕФИНИЦИЈА ИНДИКАТОРА:	Учешће сектора услуга у стварању бруто домаћег производа – БДП-а.
ИЗВОР ПОДАТАКА:	Републички завод за статистику на бази Система националних рачуна
ГОДИНА:	2008.
ПОЖЕЉНА ПРОМЕНА СТАЊА:	Пораст
ОПИС ИНДИКАТОРА:	На развојном путу свих економија паралелно са порастом створеног дохотка по становнику (БДП <i>per capita</i>) долази и до измене структуре производње тог дохотка, као и његове другачије расподеле. На страни стварања дохотка пожељно је и одрживо постепено повећавање учешћа прво индустрије, а после тога сектора услуга, а све то на рачун смањивања удела пољопривреде. Најразвијеније економије имају учешће услуга у стварању БДП-а и преко 80%, док је у Србији стање знатно лошије. Повољно је што се у целој протеклој деценији то учешће и у Србији постепено повећава. Почев од 2005. године када је учешће услуга износило свега 51,38% у стварању БДП-а, 2006. 52,91%, 2007. 54,52% све до 2008. када је учешће сектора услуга први пут прешло преко 55% , тачније 55,40% у 2009. години. Гледано у истом периоду види се да је раст сектора услуга у свим годинама био бржи од пораста укупног БДП-а, односно ланчани индекси су: за 2006. БДП 105,2, а услуге 108,3; за 2007. БДП 106,9, услуге 110,2 и за 2008. БДП има индекс 105,5, а услуге 107,2.

4	Учешће производње високе технологије у укупном БДП	2008 недоступно	2009 недоступно	?
----------	---	--------------------	--------------------	----------

ДЕФИНИЦИЈА ИНДИКАТОРА:	Удео производње производа који се сматрају резултатом примене нових – високих технологија у укупном БДП-у; исказује се у процентима од укупног БДП-а.
ИЗВОР ПОДАТАКА:	-
ГОДИНА:	
ПОЖЕЉНА ПРОМЕНА СТАЊА:	Пораст
ОПИС ИНДИКАТОРА:	Не постоје подаци за овај индикатор. Препорука је да Завод за статистику РС уведе праћење овог индикатора на годишњем нивоу, а на бази међународно прихваћених стандарда (ОЕЦД). ¹ Под производима високе технологије се у међународним поређењима подразумевају оне гране производње код којих је највећа примена иновација, нових технолошких решења, нових проналазака и сл. (дефиниције шта обухватају, како се самеравају и како се подстиче развој високих технологија је поставила ОЕЦД). Најчешће се у нове технологија убајају гране производње као што су: свемирске и авио технологије, оптоелектроника, роботика, телекомуникациона опрема и софтвери, информатичке технологије, фармацеутика, производи засновани на биотехнологији, нанотехнологији, примени нових (композитних) материјала и сл. Али и део енергетике који се бави изучавањем нових извора и облика енергије. Карактеристика ових грана је да имају изузетно висока улагања у истраживање и развој нових технологија и производа, као и у маркетинг како би се са њима упознали потенцијални потрошачи. Такође, у овим областима људског стварања је и најбржи период застаревања иновација, јер се перманентно стварају нова, усавршена и ефикаснија решења која доприносе бржем техничком прогресу целокупног човечанства.

¹ Hatzichronoglou, T. (1997), "Revision of the High-Technology Sector and Product Classification", OECD Science, Technology and Industry Working Papers, 1997/2 doi: 10.1787/134337307632

5	Кретање индекса потрошачких цена	2008 8,6%	2009 6,6%	
----------	---	---------------------	---------------------	--

ДЕФИНИЦИЈА ИНДИКАТОРА:	Мера просечне промене цена фиксне корпе робе и услуга које домаћинства купују у циљу задовољавања својих потреба. Индекс мери промену цена у времену, при чему се за оба периода која се пореде користи структура потрошње базног периода.
ИЗВОР ПОДАТАКА:	Републички завод за статистику – едиција Саопштења са ознаком ЦН11.
ГОДИНА:	2009.
ПОЖЕЉНА ПРОМЕНА СТАЊА:	Опадање
ОПИС ИНДИКАТОРА:	Индекс потрошачких цена и његов претходник – кретање цена на мало, представљају кључни показатељ стабилности једне националне економије. Нестабилне цене онемогућавају нормалан процес планирања и предузимања инвестиционих одлука, а такође дестимулишу и штедњу на рачун потрошње, пре свега у националној валути. Разликовање индекса потрошачких цена од кретања цена на мало је пре свега у систему пондерације, односно различитог значаја који се придаје праћењу кретања цена одређених група производа. При томе, код индекса потрошачких цена удео цена контролисаних производа је знатно мањи него у индексу цена на мало, док је обрнута ситуација код групе пољопривредних производа, јер је њима дат знатно већи удео код индекса потрошачких цена (6,2% према 3%). Структура индекса потрошачких цена требало би да одражава реалну просечну структуру потрошње породичних домаћинстава. Тако на пример, категорија хране и безалкохолних пића има убедљиво највеће учешће од 37,77% индекса, затим следи категорија стан, вода, електроенергија, гас и друга горива са 15,06% и транспорт са 11,01% индекса. Те три категорије су и једине са двоцифреним учешћем у структури индекса потрошачких цена. На жалост, потребе образовања (1,11%), ресторана и хотела (2,00%) и здравства (4,25%) су на самом дну лествице по пондеру који имају у формирању наведеног показатеља.

6	Учешће годишњих расхода за образовање у БДП	2008	2009	
		4,0%	3,9%	

ДЕФИНИЦИЈА ИНДИКАТОРА:	Учешће укупних расхода буџета за образовање у бруто домаћем производу.
ИЗВОР ПОДАТАКА:	Републички завод за статистику – DEVINFO база
ГОДИНА:	2009
ПОЖЕЉНА ПРОМЕНА СТАЊА:	Пораст
ОПИС ИНДИКАТОРА:	У погледу образовања стање у Србији одликују одређене специфичности. Структура привреде и степен урбанизованости утичу на неповољну образовну структуру становништва. Ово се осликава не само кроз просечно образовно постигнуће него и кроз обухват институционалним образовањем, рани прекид образовања, па и слабу функционалну писменост. Посебан проблем представља ромска популација код које је образовна слика изузетно неповољна. Проценат издвајања за образовање у бруто домаћем производу опао је у 2009. години у односу на 2008. за 0,1%. Земље ЕУ за образовање у просеку издвајају 5,03% БДП-а, мада су разлике међу њима веома велике и крећу се у распону од 8,28% у Данској и 6,97% у Шведској до 2,93% на Малти и 3,48% у Румунији. У поређењу са тим, издвајање у Србији ниже је него просечно издвајање на нивоу ЕУ земаља.

7	Јавни издаци на годишњем нивоу за истраживање и развој као проценат БДП	2008	2009	
		0,3%	0,3%	

ДЕФИНИЦИЈА ИНДИКАТОРА:	Ниво издвојених буџетских средстава за истраживање и развој годишње као проценат БДП-а
ИЗВОР ПОДАТАКА:	Меморандум о буџету
ГОДИНА:	2009.
ПОЖЕЉНА ПРОМЕНА СТАЊА:	Пораст
ОПИС ИНДИКАТОРА:	Буџетска издвајања за науку у Републици Србији су опала у бруто износу у 2009. години у односу на 2008. са око 100 милиона евра на 86,2 милиона евра. Имајући у виду смањење БДП-а у 2009. години, јавни издаци на годишњем нивоу задржали су исти проценат од 0,3%, који је константан од 2003. године. Иако поуздани подаци не постоје, сматра се да укупна издвајања за научна истраживања у Републици Србији (укључујући скромна издвајања изван буџетских средстава Министарства за науку и технолошки развој, АП Војводине и привредних субјеката) износе 0,5% БДП. Према овим подацима Република Србија још увек значајно заостаје за развијеним земљама (САД 2,6%, Кина 1,3%, Русија 1,1%, Јапан 3,3%), али и за земљама у окружењу (од којих једино Албанија има издвајања мања од 0,5%). Поред ниског издвајања за науку, забрињавајући је и недостатак јасног позитивног тренда у издвајањима. У свим високо и средње развијеним земљама света, улагања у науку континуирано расту, и овај тренд није заустављен чак ни ефектима светске економске кризе. Напротив, у неким деловима света издвајања за науку вртоглаво расту: САД су најавиле удвостручавање буџетских издвајања у наредних десет година а Кина сваке године увећа свој научни буџет за скоро 20%.

8	Процент популације испод линије сиромаштва	2008	2009	
		6,1%	6,9%	

ДЕФИНИЦИЈА ИНДИКАТОРА:	Процент становништва који се налази испод националне апсолутне линије сиромаштва
ИЗВОР ПОДАТАКА:	Влада Републике Србије, Праћење социјалне укључености у Србији, 2010
ГОДИНА:	2009.
ПОЖЕЉНА ПРОМЕНА СТАЊА:	Опадање
ОПИС ИНДИКАТОРА:	Испод апсолутне линије сиромаштва 2009. године живело је 6,9 % становника. Подаци показују да је 2009. године сиромаштво веће за 0,8 процентних поена него 2008. године. Релативна линија сиромаштва, која се одређује као 60 % медијане личне потрошње по потрошачкој јединици, показује да је у Републици Србији било сиромашно 13,6 % становништва, што је такође више него 2008. године (13,2 %). Стопа ризика од сиромаштва знатно је порасла: са 20,6 % 2008. на 22,5 % 2009. године. Посебно велик пораст сиромаштва бележи се међу децом до 15 година старости. Скоро свако треће дете изложено је ризику од сиромаштва (28,1 % 2009. године, а 22,2 % 2008.). С друге стране, стопа ризика од сиромаштва за старије од 65 година благо опада. Дубина сиромаштва значајно је смањена (са 3,1 % на 2,5 %), док је оштрина сиромаштва 2008. године дупло мања него 2007. године. Након значајног смањења сиромаштва претходних година, проценат сиромашних порастао је у првој половини 2009. године. Док је оштрина сиромаштва остала иста, дубина сиромаштва је порасла са 1,1 % у трећем кварталу 2008. године на 1,6 % у првој половини 2009. године. Још постоје знатне регионалне разлике у проценту сиромашних. У првој половини 2009. године стопа сиромаштва у централној Србији износила је 10 % и била је двоструко виша него у Београду и АП Војводини. У поређењу с периодом пре кризе, индекс сиромаштва је релативно брзо растао у централној Србији и у Београду достижући ниво из 2006. године. Почевши од последњег квартала 2008. године, сиромаштво је порасло и у АП Војводини, али је ипак остало двоструко ниже него што је било пре кризе (Г. Матковић, Б. Мијатовић, М. Петровић, „Утицај кризе на тржиште радне снаге и животни стандард у Србији“, ЦЛДС, Београд, 2010). Сиромаштво је све израженије у сеоској популацији. Испод апсолутне линије сиромаштва 2009. године живело је 4,9 % становника с градског подручја (приближно исто као и 2008. године) и 9,6 % становника са сеоског подручја (што је за 2,1 % више него 2008. године)

9	Број случајева насиља над женама и децом	2008	2009	
		2.626	2.964	

ДЕФИНИЦИЈА ИНДИКАТОРА:	Укупан број пријављених случајева насиља у породици над женама (понашање или радњу учињену против женине воље, а које је угрожава: психички, физички, сексуално, економски, или угрожава њено спокојство) и децом (запостављање, при чему одговорна одрасла особа не води одговарајућу бригу о детету и о његовим потребама, као и физичко и сексуално злостављање) у току године.
ИЗВОР ПОДАТАКА:	Министарство унутрашњих послова Републике Србије
ГОДИНА:	2009.
ПОЖЕЉНА ПРОМЕНА СТАЊА:	Опадање
ОПИС ИНДИКАТОРА:	У 2009. години у Србији је регистровано 3.572 кривична дела насиља у породици. Од ових кривичних дела 2.653 кривична дела је било учињено над женама старијим од 18 година, а 311 над децом старости до 18 година. У односу на 2008. годину, када је забележено 2.347 дела насиља над женама и 279 над децом, бележи се тренд пораста од 12,8%. Посматрано по старости, најугроженије су жене од 31 до 40 година. Код малолетних лица, која као жртве насиља у породици учествују са 9% угроженија су деца (5,6%) у односу на малолетнике (3,3%).

10	Број регистрованих случајева малолетничке деликвенције	2008	2009	
		7.463	7.099	

ДЕФИНИЦИЈА ИНДИКАТОРА:	Број регистрованих случајева у којима су учесници малолетна лица, а која су обухваћена нормама казненог законодавства.
ИЗВОР ПОДАТАКА:	Министарство унутрашњих послова Републике Србије
ГОДИНА:	2009.
ПОЖЕЉНА ПРОМЕНА СТАЊА:	Опадање
ОПИС ИНДИКАТОРА:	У 2009. години пријављено је 7.099 кривичних дела извршених од стране 4.501 малолетног лица (од чега је 55,6% било старијих малолетника, 33,4% млађих малолетника и 11% деце). У укупном броју евидентираних кривичних дела удео кривичних дела малолетника износио је 6,9%. У односу на 2008. годину карактеристично је смањење броја кривичних дела малолетника за 9,2% као и броја пријављених малолетних учинилаца за 5,8 %. Смањен је број имовинских, крвних и саобраћајних деликата, док је извесно повећање присутно код групе дела против јавног реда и мира и кривичних дела у вези опојних дрога.

11	Учешће женске популације у укупном броју студената	2008	2009	
		55,3%	52,7%	

ДЕФИНИЦИЈА ИНДИКАТОРА:	Процент женске популације у укупном броју студената уписаних на академске и струковне студије у прву годину студија на Универзитетима у Србији
ИЗВОР ПОДАТАКА:	Републички завод за статистику
ГОДИНА:	2009.
ПОЖЕЉНА ПРОМЕНА СТАЊА:	Пораст
ОПИС ИНДИКАТОРА:	Према подацима Републичког завода за статистику, мада још увек висок, проценат женске студентске популације је у опадању. У школској 2007/2008 години укупан број жена студената био је 131.612 у односу на 237.598 студената на Универзитетима Србије. У 2009. години студије на Универзитетима у Србији уписало је 28.764 жене, што је 52,7% од укупног броја новоуписаних студената. И поред опадања, женска популација још увек чини више од половине од укупног броја студената. Упоредивањем односа женске студентске популације према укупном броју студената са укупним односим женског становништва према процењеном укупном броју становника у Србији на дан 31. децембар 2009. може се закључити да је проценат женске студентске популације незнатно виши од процента жена у Србији (52,7 % прама 51,4 %).

12	Учешће пензија у укупним примањима становништва	2008 29,0%	2009 32,8%	
----	---	---------------	---------------	--

ДЕФИНИЦИЈА ИНДИКАТОРА:	Проценат прихода од пензија (старосних, породичних, инвалидских и осталих) у укупним новчаним приходима домаћинстава
ИЗВОР ПОДАТАКА:	Републички завод за статистику – Анкета о потрошњи домаћинстава
ГОДИНА:	2009.
ПОЖЕЉНА ПРОМЕНА СТАЊА:	Опадање
ОПИС ИНДИКАТОРА:	Учешће пензија у укупном приходу домаћинстава у Србији значајно је повећано у 2009. години (са 29% у 2008. на 32,8%). Ово је пре свега резултат смањења прихода из радног односа и производње, као и неповољне старосне структуре у Србији. Ситуација је најнеповољнија у Београду, где пензије учествују у укупном приходу домаћинстава са близу 35%, док је у Војводини и Централној Србији овај параметар испод просека Републике. Структура прихода домаћинстава у новцу у Републици Србији (2009.)

13	Број усвојених стратегија локалног одрживог развоја	2008 105	2009 128	
----	---	-------------	-------------	--

ДЕФИНИЦИЈА ИНДИКАТОРА:	Број усвојених стратегија одрживог развоја или интегралних стратегија развоја у градовима и општинама Србије
ИЗВОР ПОДАТАКА:	База података усвојених општинских стратегија и планова, Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва и Стална конференција градова и општина
ГОДИНА:	2008.
ПОЖЕЉНА ПРОМЕНА СТАЊА:	Пораст
ОПИС ИНДИКАТОРА:	На основу расположивих података у Републици Србији је на локалном нивоу закључно са 2008. годином започето или усвојено 518 локалних стратегија и планова. Само осам општина у Србији нема ниједан започет или усвојен стратешки или акциони план, од чега је 6 градских општина (у тим градовима наравно постоје одговарајуће стратегије). У 110 општина развијена је (или је започета) Стратегија социјалне заштите, у 68 Локални план заштите животне средине (ЛЕАП), у 128 Стратегије свеобухватног социо-економског развоја (од чега 58 Стратегија локалног одрживог развоја), у 58 Стратегије економског развоја, у 40 Стратегије развоја туризма, у 30 Локални планови акције за децу, у 21 Општинске стратегије за младе. итд. Започете и/или усвојене стратегије и/или акциони планови на локалном нивоу у Србији закључно са крајем 2008. године

14	Трошкови за здравствену заштиту	2007 1.056	2008 493	
----	---------------------------------	---------------	-------------	--

ДЕФИНИЦИЈА ИНДИКАТОРА:	Трошкови за здравствену заштиту по глави становника у USD по паритету куповне моћи
ИЗВОР ПОДАТАКА:	Завод за јавно здравље Републике Србије
ГОДИНА:	2008.
ПОЖЕЉНА ПРОМЕНА СТАЊА:	Пораст
ОПИС ИНДИКАТОРА:	Укупни трошкови за здравствену заштиту по глави становника су у 2008. години достигли просек од 493 евра, или 664 USD по глави становника. Трошкови за здравствену заштиту у јавним сервисима били су 308 евра у посматраној години или 415 USD. Ово представља повећање од близу 22% у односу на претходну 2007. годину. Међутим, ако се у обзир узме паритет куповне моћи, укупни трошкови здравствене заштите опали су са 1.056 USD по паритету куповне моћи у 2007. на 493 по паритету куповне моћи у 2008. години. Укупни издаци за здравствену заштиту у Републици Србији као проценат оствареног бруто домаћег производа у 2008. години износили су 9,8%, што је више од просека ЕУ (8,9% у 2007.), односно приближно на нивоу Данске (9,8%), Грчке (9,6%) и Исланда (9,3%). Такође је изнад Чешке, Мађарске, Италије, Пољске, Словачке и низа других земаља. Међутим, у поређењу са другим европским земљама, Република Србија издваја у апсолутном износу мала средства за здравствену заштиту, што је последица релативно ниског нивоа бруто домаћег производа Србије

15	Број еколошких удеса и штете у њима	2008 42	2009 15	
----	-------------------------------------	------------	------------	--

ДЕФИНИЦИЈА ИНДИКАТОРА:	Број еколошких удеса
ИЗВОР ПОДАТАКА:	Министарство животне средине и просторног планирања
ГОДИНА:	2009.
ПОЖЕЉНА ПРОМЕНА СТАЊА:	Опадање
ОПИС ИНДИКАТОРА:	У 2009. години догодило се укупно 15 акцидената, од којих је 8 настало при транспорту опасних материја. Ово представља смањење у односу на 2008. годину, када је забележено 42 акцидента, од којих 14 при превозу опасних материја.

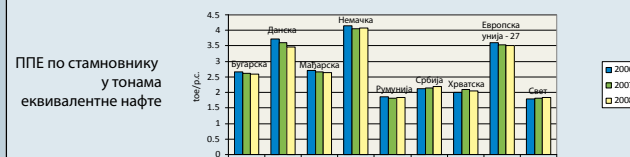
16	Проценат буџетских средстава утрошених за заштиту животне средине	2008 0,38	2009 0,49	
-----------	--	---------------------	---------------------	--

ДЕФИНИЦИЈА ИНДИКАТОРА:	Износ средстава намењених за заштиту животне средине, укључујући буџетска средства, средства Фонда за заштиту животне средине и средства из међународних донација, у односу према Бруто домаћем производу Републике Србије
ИЗВОР ПОДАТАКА:	Агенција за заштиту животне средине
ГОДИНА:	2009
ПОЖЕЉНА ПРОМЕНА СТАЊА:	Пораст
ОПИС ИНДИКАТОРА:	Садашњи ниво инвестиција у животну средину у Србији није довољан. У периоду 2001–2008. износио је око 0,3 % БДП-а. Не постоје, међутим, прецизни подаци о укупним улагањима, укључујући и улагања привреде, за заштиту животне средине и изградњу инфраструктуре у овој области. Нове државе чланице ЕУ из Централне Европе су у периоду пре приступања ЕУ улагале у заштиту животне средине од 1,5 до 2,5% БДП. Постоји велики број међународно преузетих обавеза у области заштите животне средине у Србији, а недостатак бриге само повећава будуће трошкове.

17	Енергетска интензивност	2007 1,20*	2008 1,16*	
-----------	--------------------------------	----------------------	----------------------	--

ДЕФИНИЦИЈА ИНДИКАТОРА:	Утрошена енергија у тонама еквивалентне нафте по јединици БДП-а израженог у сталним новчаним јединицама, америчким доларима из 2000. године.
ИЗВОР ПОДАТАКА:	Министарство рударства и енергетике, IEA
ГОДИНА:	2008.
ПОЖЕЉНА ПРОМЕНА СТАЊА:	Опадање
ОПИС ИНДИКАТОРА:	*Пошто податак о енергетској интензивности (потрошњи примарне енергије по јединици БДП-а израженог у сталним новчаним јединицама) није доступан из домаћих извора, коришћени су подаци Међународне агенције за енергију (IEA). Републички завод за статистику не приказује БДП у америчким доларима из 2000. године, па у складу с методологијом Међународне агенције за енергију није могуће израчунати енергетски интензитет примарне и финалне енергије, те се добијене домаће вредности не могу поредити с истим индикаторима из других земаља. Ако се поменути индикатор израчуна на бази бруто домаћег производа израженог у сталним ценама из 2002. године, у динарима, у периоду 2003–2008. године, може се закључити да је вредност индикатора смањена за око 15 %, углавном услед повећаних приватизационих прихода, те раста БДП-а, а мање услед промене структуре привреде и пораста енергетске ефикасности На бази грубих процена, енергетски интензитет у Србији је од два до три пута већи него просек у земљама ЕУ15, што је последица пада индустријских активности током деведесетих година прошлог века, спорог опоравка индустрије, ниских цена електричне енергије и неусаглашености цена енергије и енергената које не стимулишу рационалну употребу енергије. Приметно је и велико коришћење електричне енергије за грејање. Да би се кретање енергетске интензивности бар донекле илустровало, дају се подаци о потрошњи примарне енергије по становнику. Према подацима Међународне агенције за енергију потрошња примарне енергије (ППЕ) по становнику износила је 2,29 toe 2006. године, што је нешто више од светског просека од 1,80 toe по становнику и ових вредности у земљама из окружења и са земљама са успореном транзицијом (Румунија – 1,86 toe по становнику; Хрватска – 2,02 toe по становнику). Међутим, у поређењу с Мађарском, која је транзицију извршила убрзано и чија ППЕ износи 2,74 toe по становнику, или у поређењу са развијеним земљама ЕУ (Немачка – 4,23 toe по становнику; Данска – 3,85 toe по становнику; ЕУ-27 – 3,69 toe по становнику) заостајање је очигледно. Овај енергетски показатељ износио је 2003. године свега 1,79 toe по становнику и његов пораст у Србији већи је него у свим поменутих земљама.

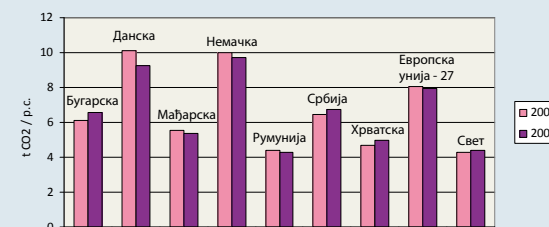
18	Укупне годишње емисије гасова са ефектом стаклене баште	2006 6,48*	2007 6,73*	
----	--	----------------------	----------------------	--

ДЕФИНИЦИЈА ИНДИКАТОРА:	Антропогене емисије гасова са ефектом стаклене баште (CO ₂ , CH ₄ , N ₂ O, HFC, PFC, SF ₆ , CFC и HCFC), умањене за губитке, заједно са индиректним гасовима са ефектом стаклене баште (NO _x , CO и VOC без метана) Јединица мере: Годишња емисија гасова са ефектом стаклене баште у Gg по глави становника. Емисије CH ₄ , N ₂ O, HFCs, PFC и SF ₆ се прерачунавају у CO ₂ еквивалент користећи 100-годишњи потенцијал глобалног загревања
ИЗВОР ПОДАТАКА:	Агенција за заштиту животне средине, IEA
ГОДИНА:	2007
ПОЖЕЉНА ПРОМЕНА СТАЊА:	Опадање
ОПИС ИНДИКАТОРА:	*Дати подаци нису званични, већ потичу од Међународне агенције за енергију (IEA). Званични подаци Републике Србије су недоступни до тренутка усвајања текста Прве националне комуникације према IPCC од стране Владе Републике Србије. Република Србија, као не-Анекс I уговорна страна (земља у развоју), нема обавезу да смањује количину емисије гасова са ефектом стаклене баште у првом обавезујућем периоду (2008–2012). Истовремено, Република Србија има обавезе које су у вези са: израдом националних извештаја (комуникација), периодичним извештавањем органа UNFCCC, међународном сарадњом у области климатских истраживања и систематских осматрања, трансфером знања и чистих технологија, доношењем и спровођењем мера за адаптацију на измењене климатске услове, доношењем и спровођењем мера ублажавања последица измењених климатских услова, образовањем, обуком и информисањем јавности о узроцима и могућим утицајима промена климе на човека (Национални програм заштите животне средине, 2010). Поред активности у циљу смањења емисија гасова са ефектом стаклене баште, за Републику Србију је веома значајно да се утврди колико је погођена изменом климатских услова и колико је адаптирана на њих. То потврђује чињеница да су неки делови Републике Србије све чешће изложени поплавама, ерозији земљишта, клизиштима, суши и другим непогодама атмосферског и хидролошког порекла, које узрокују велику економску штету. У циљу заштите климе и успостављања система управљања ризиком од климатских промена, Републички хидрометеоролошки завод је припремио предлог приоритетних стратешких активности у области климатских промена за период 2010–2014, за потребе новог Просторног плана Републике Србије, који је у поступку

доношења. Министарство рударства и енергетике припремило је стратегију примене механизма чистог развоја у енергетском сектору Републике Србије. Национална стратегија за укључивање Републике Србије у механизам чистог развоја, за секторе управљања отпадом, пољопривреде и шумарства усвојена је у фебруару 2010. године („Службени гласник РС”, број 30/10). Стратегија пружа информације о укупним и приоритетним потенцијалима за спровођење CDM пројеката у Републици Србији (Национални програм заштите животне средине, 2010). До марта 2010. године у Републици Србији није реализован ниједан CDM пројекат, а рад на Инвентару гасова са ефектом стаклене баште приводи се крају.

У недостатку домаћих података, илустрације ради, дати су подаци о емисијама гасова са ефектом стаклене баште који потичу из базе података Међународне агенције за енергију (IEA).

Емисије гасова са ефектом стаклене баште по становнику у тонама CO₂

19	Проценат рециклаже укупне количине отпада	2008 недоступно	2009 недоступно	?
----	--	--------------------	--------------------	---

ДЕФИНИЦИЈА ИНДИКАТОРА:	Однос количине отпада сакупљеног за рециклажу и укупно створеног отпада
ИЗВОР ПОДАТАКА:	Агенција за заштиту животне средине
ГОДИНА:	
ПОЖЕЉНА ПРОМЕНА СТАЊА:	Пораст
ОПИС ИНДИКАТОРА:	На основу постојећих података није могуће израчунати вредност овог индикатора, јер предузећа која су се бавила третманом отпада нису имала обавезу да прикупљају податке. Новим прописима предвиђено је издавање дозвола за бављење том делатношћу, као и доношење Правилника о извештавању о отпаду и Правилника о извештавању о амбалажи и амбалажном отпаду који чине основу за добијање података о количини отпада који се подвргава третману у складу са Д и Р листом поновног искоришћења и одлагања отпада. Њихово доношење је у току. Законски основ за управљање отпадом усклађен са захтевима ЕУ успостављен је доношењем Закона о управљању отпадом и Закона о амбалажи и амбалажном отпаду у мају 2009. Подзаконска акта којима се регулише прикупљање података, односно извештавање о управљању отпадом су у процедури усвајања, након чега ће започети сакупљање података за потребе израде низа извештаја о овом индикатору на националном и међународном нивоу.

20	Проценат површине заштићених природних добара	2008 5,86	2009 5,86	~
----	--	--------------	--------------	---

ДЕФИНИЦИЈА ИНДИКАТОРА:	Површина заштићених екосистема на земљишту или у унутрашњим водама, изражени као удео у укупној површини екосистема
ИЗВОР ПОДАТАКА:	Завод за заштиту природе Републике Србије, Агенција за заштиту животне средине
ГОДИНА:	2009.
ПОЖЕЉНА ПРОМЕНА СТАЊА:	Пораст
ОПИС ИНДИКАТОРА:	У односу на 2000. годину, када је укупна површина под заштитом износила 4,8%, евидентно постоји позитиван тренд. Осим националних паркова, резервата природе, предела изузетних одлика, споменика природе и паркова природе, у Републици Србији је строго заштићено 1.760 врста, а 868 врста се води у категорији заштићене врсте. Заштићено је и девет подручја од међународног значаја, према Рамсарској конвенцији о влажним стаништима од међународног значаја посебно као станишта птица мочварица: Обедска бара, Лудашко језеро, Стари Береј – Царска бара, Слато Копово, Горње подунавље и Засавица, предео изузетних одлика Власина, као и подручја Лабудово окно и Пештерско поље. Према Конвенцији о заштити светске културне и природне баштине у оквиру UNESCO-вог програма, заштићен је парк природе Голија, који је у склопу резервата биосфере „Голија – Студеница“. Према томе колики је удео заштићених површина у укупној територији, Република Србија спада у земље са средње нижим степеном заштите. Године 2009. усвојен је Закон о заштити природе („Службени гласник РС“, број 36/09), којим се уређује заштита и очување природе, биолошке, геолошке и предеоно разноврсности као дела животне средине. Националним парковима управљају посебна јавна предузећа основана Законом, док осталим заштићеним подручјима управљају јавна предузећа, друштвене организације, ловачка удружења, еколошке организације и др. којима је управљање поверено актом о установљењу заштићеног подручја.

СУМАРНИ ПРЕГЛЕД ИНДИКАТОРА			
	Број незапослених	755.935	746.605
1.	Број новоотворених „зелених радних места“	недоступно	недоступно
2.	Учешће сектора услуга у структури БДП	54,5	55,4
3.	Учешће производње високе технологије у укупном БДП	недоступно	недоступно
4.	Кретање индекса потрошачких цена	8,6	6,6
5.	Учешће годишњих расхода за образовање у БДП	4,0	3,9
6.	Јавни издаци на годишњем нивоу за истраживање и развој као проценат БДП	0,3	0,3
7.	Проценат популације испод линије сиромаштва	6,1	6,9
8.	Број случајева насиља над женама и децом	2.626	2.964
9.	Број регистрованих случајева малолетничке делинквенције	7.463	7.099
10.	Учешће женске популације у укупном броју студената	55,3	52,7
11.	Учешће пензија у укупним примањима становништва	29,0	32,8
12.	Број усвојених стратегија локалног одрживог развоја	105	128
13.	Трошкови за здравствену заштиту на годишњем нивоу	1056	493
14.	Број еколошких удеса и штете у њима	42	15
15.	Проценат буџетских средстава утрошених за заштиту животне средине	0,38	0,49
16.	Енергетска интензивност	1,20	1,16
17.	Укупне годишње емисије гасова са ефектом стаклене баште	6,48	6,73
18.	Проценат рециклаже укупне количине отпада	недоступно	недоступно
19.	Проценат површине заштићених природних добара	5,86	5,86
20.			

ЗАКЉУЧЦИ И ПРАВЦИ ДАЉИХ АКТИВНОСТИ

Година 2009. практично представља прву годину спровођења Акционог плана за спровођење Националне стратегије одрживог развоја Републике Србије. То је година у којој су успостављане институције за даљи рад на примени и у којој је велика енергија усмерена на промоцију концепта одрживог развоја и саме Стратегије, како унутар јавног сектора, тако и према цивилном сектору и грађанима и грађанкама.

Истовремено, ова година обележена је у највећој мери глобалном економском и финансијском кризом, која је озбиљно погодила и Србију, компромитујући могућности за многе конкретне активности предвиђене Стратегијом и Акционим планом. „Истрошености“ развојног модела на коме се базирао раст националне економије у протеклим годинама у условима економске кризе довела је до погоршања економских показатеља и утицала на смањење квалитета живота у Србији. Ниво задовољења потреба грађана и грађанки није у довољној мери повећан и поред значајних напора на свим нивоима. Треба нагласити да је остварен одређени напредак у сфери институционалних реформи, мада се то у 2009. години није у већој мери одразило на трендове показатеља квалитета живота.

У 2009. години, и поред низа додатних мера, погоршани су трендови правичности у расподели, који представљају предуслов за остваривање одрживог развоја. После неколико година смањења, број сиромашних се поново повећао, уз погоршање свих показатеља сиромаштва. Такође, није смањен јаз у регионалној неравномерности развоја. Издвајања за секторе образовања, науке и истраживања, још увек су на ниском нивоу.

Одређени напредак постигнут је у области заштите животне средине и ефикасности у управљању ресурсима. Институционално прилагођавање области заштите животне средине са правним тековинама ЕУ било је на значајном нивоу, као и низ активности на јачању јавне свести у овој области. Са друге стране, инфраструктура у области заштите животне средине није значајније унапређена. Потребно је даље радити на унапређењу економских инструмената

намењених заштити животне средине и управљању природним ресурсима.

Спровођење Националне стратегије одрживог развоја Републике Србије и Акционог плана у великој мери зависи од нивоа јавне свести о одрживом развоју и знања о њему, пре свега код доносиоца политичких одлука, али и код грађана и грађанки. Због тога је неопходно упоредо са остваривањем мера и активности из Акционог плана даље радити и на подизању јавне свести и едукацији јавности о одрживом развоју. Уз то, у наредној години неопходно је успоставити институционалну структуру за спровођење, која је усвојена Стратегијом.

ПРИЛОГ 1: Изводи из Извештаја о напретку у спровођењу Националне стратегије одрживог развоја Влада Републике Србије (24. јун 2010).

1. У условима глобалне економске и финансијске кризе 2009. године знатно су смањене готово све планиране категорије, па и буџет. Пад БДП-а није последица само текуће кризе већ и „истрошености” развојног модела на коме се базирао раст националне економије у протеклих девет година. То намеће потребу да се преиспитају даљи правци развоја Републике Србије и да се повећа домаћа штедња, подстиче и изграђује нова домаћа индустрија, подиже конкурентност и знатно повећа извоз уз уравнотежење текућег биланса плаћања.

2. Апсолутно нужно у условима кризе јесте уравнотежити и свести на реалну меру унутрашњи дефицит, односно успоставити одржив однос између произведеног БДП-а и јавне потрошње с једне стране и јавних прихода и расхода с друге стране.

3. Упркос мишљењима о томе да Република Србија има велика природна богатства, утврђено је да су потенцијално најконкурентнији развојни фактор људски ресурси, али уз знатно повећана, структурно измењена и квалитативно обogaћена улагања у образовање, (не) формално знање и истраживања и науку.

4. У економији, потребно је да се у што краћем року оконча приватизација, реструктурирање и остали процеси који су везани за спровођење реформи да би се могло ући брже у неопходне структурне промене.

5. Као једна од стратешки важних мера јесте успостављање равнотеже између текуће потрошње и производње, што је наведено и у Стратегији. То је неопходно да би се зауставило даље повећање

обавеза које ствара садашња генерација, а које ће отплаћивати будуће генерације становника Републике Србије. Нужно је убрзо започети обрнути процес – постепено смањивати терет дугова који остављамо наредним генерацијама као негативан међугенерациски трансфер.

6. У наредном периоду посебну пажњу треба посветити заустављању негативног тренда повећања укупног сиромаштва изазваног економском кризом. Стопа сиромаштва директно је повезана с циљевима одрживог развоја и без одговарајућих активности које би зауставиле негативан тренд стварања новог сиромаштва и наставиле смањење стопе сиромаштва из периода 2003–2007, циљеви зацртани Стратегијом неће у потпуности бити остварени.

7. Веома висок индекс регионалне неравномерности у развоју (највиши у Европи) представља посебан изазов за наредни период. Закон о регионалном развоју требало би да уз одговарајуће програме примене има ефекте у наредним годинама, што би могло повољно да утиче на индикаторе неравномерности регионалног развоја. С друге стране, тај проблем је вишедимензионалан и захтева хитне и непрекидне мере на свим нивоима управљања и у свим сегментима развоја.

8. Неповољна демографска структура, старење становништва и депопулација појединих делова Републике Србије додатно отежавају развој недовољно развијених региона. Демографски показатељи у Републици Србији су веома неповољни и захтевају одговарајућу и неодложну акцију ако се жели развој који ће бити одржив. Доношење одговарајућих стратегија 2009. године може да значи подстицај за демографски развој Републике Србије и треба даље радити на успостављању механизма који су предвиђени тим стратегијама.

9. Неопходно је наставити обезбеђивати одговарајуће и доступно становање, што је започето доношењем Закона о социјалном становању.

10. Корупција и с њом повезан организовани криминал, иако је смањена 2009. године, још представља болну тачку друштва у Републици Србији. Јачање борбе против корупције, пре свега тако што ће се створити одговарајући и функционалан институционални оквир, треба посматрати као приоритет у наредној години.

11. У 2009. години у области животне средине остварен је велики напредак тиме што је усвојен низ закона који су усаглашени с прописима ЕУ. Радило се и на јачању институција, али је неопходно и даље јачање институционалних капацитета за примену прописа.

ПРИЛОГ 2: Вредности исходних индикатора одрживог развоја у Републици Србији у 2009. години

12. Недостаје инфраструктура у области животне средине (регионалне депоније-регионални центри за управљање отпадом, постројења за третман отпадних вода, обезбеђење воде за пиће). Приоритет је успостављање система у управљању отпадом: изградња регионалних центара за управљање отпадом и стимулисање рециклаже отпада, подстицање одрживог коришћења природних ресурса, повећање енергетске ефикасности и смањење енергетске интензивности и коришћење обновљивих извора енергије. Потрошња енергије у Републици Србији веома је нерационална.

13. Квалитет ваздуха и даље угрожавају термоенергетски објекти (термоелектране, топлане), рафинерије нафте и продукти сагоревања горива у индустрији и саобраћају. Још није усвојена Прва национална комуникација Републике Србије према IPCC тако да ни званични подаци о емисијама CO₂ и осталих гасова са ефектом стаклене баште нису доступни.

14. Квалитет воде за пиће посебно је незадовољавајући у АП Војводини. Потребна су улагања у изградњу постројења за третман воде за пиће. Недовољно пажње се посвећује пречишћавању отпадних вода. Проценат отпадних вода које се пречишћавају је низак и што пре треба ускладити законодавство у тој области с прописима ЕУ и инвестирати у изградњу и ревитализацију постројења за пречишћавање отпадних вода насеља.

15. Очување, унапређење и проширење постојећих шума, као највреднијег дела екосистема, веома је значајно. Данас постоји 2,3 милиона ха под шумом. Недостају, међутим, подаци о деградацији земљишта, употреби минералних ђубрива и пестицида и утицају суша.

16. Неопходно је даље јачати и модернизовати систем економских инструмената намењених заштити животне средине и рационалној употреби природних ресурса. У том циљу потребно је редефинисати систем економских инструмената, утврдити колике су потребе за финансијским средствима, посебно оне потребе које проистичу из обавезе државе да реши проблеме наслеђених тзв. „историјских загађења”; као и боље регулисати локалне еко-фондове.

17. Стратегијом је предвиђено стварање одговарајућег институционалног оквира, што треба посматрати као приоритет у наредној години.

Теме	Области	Кључни индикатори	Година	Основна вредност	Извор података	Напомена
Сиромаштво	Недостатак прихода	Проценат становништва који се налази испод националне линије сиромаштва, %	2009.	6,9%	Праћење социјалне укључености у Србији, 2010.	
	Неједнакост	Однос просечне зараде жена и мушкарца, %	2008.	95,2%	РЗС – Статистика запослености и зарада	
	Помоћ сиромашнима	Коэффициент GINI	2009.	0,319	Праћење социјалне укључености у Србији, 2010.	
	Животни услови	HDI – индекс хуманог развоја	2007.	0,837	РЗР	
	Корупција	Индекс регионалне неједнакости у хуманом развоју	2007.	6,9 : 1	РЗР	
Управљање	Корупција	Становништво обухваћено програмима државне помоћи и подршке, број становника	2009.	676.682	МРСП	Нема података
	Криминал	Проценат изграђених социјалних станова у односу на укупан број завршених станова, %	2009.	-	Transparency International	Нема података
	Ефикасност државне управе	Степен општег поверења грађана	2009.	92,828 кривичних дела (укупан криминал)	Републички завод за информатику и интернет	
Здравље	Смртност	Број забележених криминалних дела насиља на 100.000 становника	2009.	46	Извештај о остваривању МЦР	Очекивано трајање живота
	Обезбеђење здравствене бригае	Степен е-управе, %	2008.	7,8	Јанковић и др., The burden of disease and injury in Serbia, The European Journal of Public Health 2007	
	Здравствени статус ризици по здравље	Стопа смртности деце испод пет година, %	2008.	73,7	РЗЗЗ	
		Очекивано трајање живота у добром здрављу	2000.	26,1 и 18,1 за исхемијску болест срца 17,9 и 18,1 за инфаркт миокарда 8,7 за депресију код жена	Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”	
		Године живота са неспособношћу / инвалидитетом (показатељ DALY)	2009.	92,5	Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”	

Образовање	Број самоубиства (на 100.000 становника)	2006.	19,5	Светска здравствена организација	
Ниво образовања	Процент становништва са ВСС, %	2008.	11,9	РЗС	
Писменост	Стопа писмености одраслих, %	2002.	96,6	РЗС	
Ниво образованости становништва	Стопа уписа у основне и средње школе, %	2008.	95,7 (основно школство) 81,5 (средње школство)	РЗС	
Популација	Стопа раста укупне популације, %	2009.	-0,21	РЗС	
	Стопа укупног фертилитета, ‰	2008.	1,4	РЗС	
	Однос зависности старог становништва	2008.	32,5	РЗС	
	Показатељи унутрашњих миграција становништва	2008.	3.056	РЗС	Укупан миграциони салдо за Републику Србију
	Туризам	2008.	Београд 576.540 Врњачка Бања 147.611 Златибор 93.093	РЗС	Број долазака туриста
Економски развој	Макроекономске перформансе	2008.	4.500	РЗС	
	Процент учешћа инвестиција у БДП-у, %	2009.	18,2 %	РЗС, НБС	
	Унутрашњи и спољни дуг, % БДП-а	2009.	4,1 (унутрашњи) 74,1 (спољни)	НБС	
	Кретање индекса цена на мало, %	2009.	10,4	РЗС	
	Стопа незапослености, %	2009.	17,4	РЗС	
	Стопа запослености, %	2009.	50,0	РЗС	
	Стопа незапослености жена, %	2009.	19,1	РЗС	
	Стопа незапослености лица од 15 година до 24 године, %	2009.	42,5	РЗС	
	Незапосленост по регионима, %	2009.	17,2 центр Србија 18,3 АП Војвод. 13,4 Београд	РЗС	
	Број активних корисника интернета на 100 становника, %	2009.	38	РЗС	
	Број претплатника мобилних телефона на становника	2009.	119,71	РЗС	1) Република Србија има око 7,5 милиона становника, а претплатника мобилне телефоније око осам милиона.
	Истраживање и развој	2009.	0,5	РЗС	
Глобално економско партнерство	Трговина	2009.	5.200	РЗС	

Глобално економско партнерство	Екстерно финансирање	2008.	2,09	РЗР	
Потрошња и производња	Успостављање равнотеже текуће производње и потрошње	-			Нема података
	Коришћење енергије	2009.	1,054	MPE	
	Енергетска интензивност тое/2000USD БДП	2007.	-	AEE	Нема званичних података, на бази грубих процена, енергетски интензитет у Србији је од два до три пута већи него у земљама ЕУ15. Према подацима IEA, енергетска интензивност Србије је 0,327 тое/2000USD БДП
Природне катастрофе	Удео обновљивих извора енергије у укупној потрошњи енергије, %	2008.	5,86	MPE	
	Стварање отпада и управљање	2008.	0,347	СЕПА	
	Стварање отпада	2008.	100.000	МЖСПП	Процена према Стратегији управљања отпадом, 2010.
	Транспорт	2007.	-	СЕПА	Нема података
	Енергетска интензивност саобраћаја, тое /10000USD БДП	2007.	-	IEA	Укупна потрошња енергије у саобраћају је 1.849 ктое
Природне катастрофе	Број смртних случајева у природним и технолошким катастрофама, %	2007.	1.038 лица (од технолошких катастрофа)	РЗС	Нема података о броју смртних случајева од природних катастрофа
	Процент становништва које живи у природно ризичним областима, %		-		Нема података
Атмосфера	Климатске промене	2007.	6,73	IEA	Нема података
	Емисије гасова са ефектом стаклене баште, Gg по становнику		-		
	Оштећење озонског омотача	2008	88	МЖСПП, Озонски скретаријат UNEP	Забрана употребе хлорофлуороугљеника (CFC) ступила је на снагу 1. јануара 2010. године
	Квалитет ваздуха	2008.	SO2-127 Бор Чађ-86 Ужице	МЖСПП	У 2008. није прекорачена годишња дозвољена граница за NO2

Земљиште	Коришћење земљишта и његов статус	Промена намене земљишта, %		-	СЕПА	Не постоји јединствен бројани податак, али СЕПА прати промену намене према бази Corine Land Cover
Воде	Дезертификација Пољопривреда	Деградација земљишта, ha		122.100	РЗС	
		Земљиште деградирано сушом, %		-	Нема података	
		Процент сталних усева на укупном обрадивом земљишту, %	2008.	7,1	СЕПА	
		Употреба минералних ђубрива, kg/ha		-	МЖСПП	Смањење производње азотних и фосфорних ђубрива, и повећање производње комплексних и мешаних ђубрива
	Шуме Риболов	Употреба пестицида, t активне материје /10 km2		-	МЖСПП	Смањење производње у односу на 2007.
		Удео шумског земљишта у укупном земљишту, %	2008. 2008.	35.33 856	СЕПА СЕПА	
Биодиверзитет	Количина воде	Годишњи улов пет најзаступљенијих врста рибе, t	2008.	674.301.000	РЗС	485.612.000m3 захваћене подземне воде, а 188.689.000m3 захваћене површинске воде
		Годишња количина подземне и површинске воде исцрпене апсолутно и као део од укупне обновљиве количине воде, m3	2008.			
		Потрошња воде по секторима, m3	2008.	Домаћинства 348.032.000 m3 Индустрија 175.557 милиона m3 Пољопривреда 83.993.000 m3	РЗС	
		Постојање фекалних бактерија у води за пиће, % БПК у водотоковима, mg/l	2008. 2008.	5,42 2,51	„Др Милан Јовановић Батут“ СЕПА	
	Екосистеми	Процент отпадних вода које се пречишћавају, %	2007.	13,78	РЗС	
		Удео заштићених области у односу на укупну површину, %	2008.	5,86	СЕПА	
Врсте	Врсте	Површине под изабраним кључним екосистемима, мил. ha	2008.	2,3 мил. ha под шумом пораст бројности има пет врста ливадских птица	СЕПА	
		Промене у статусу угрожених врста, број одраслих јединки	2008.	пораст бројности има 4 врсте шумских птица	СЕПА	

		Удео угрожених врста у укупном броју врста, %	2008.	биљке 1 сисари 8 птице 34 рибе 12,5 водоземци 56	СЕПА	
		Индекс угрожених врста – ENDAN	2008.	0,21	СЕПА	

